

Riksdagens ombudsmän - JO
Box 16327
103 26 Stockholm

Hässleholm den 2 februari 2012

ANMÄLAN

Som verkställande direktör för Eolus Vind AB (publ) ("Eolus") får jag härmed på Eolus vägnar anmäla nedan redovisade förhållanden till JO:s granskning.

1. BAKGRUND

1.1 Eolus

Eolus Vind AB bildades 1990 och var då den första kommersiella vindkraftsprojektören i Sverige. Affärsidén var främst att etablera och äga egna vindkraftsanläggningar för elproduktion. Affärsidén kompletterades dock tidigt med projektering och etablering av nyckelfärdiga vindkraftsanläggningar åt kunder. Idag är Eolus Sveriges ledande vindkraftprojektör och ett börsnoterat företag. Förutom projekteringsföretag knutna till viss tillverkare är Eolus det bolag som etablerat flest vindkraftverk i Sverige. Eolus har medverkat vid etableringen av ca 300 vindkraftverk av de ca 1 800 vindkraftverk som finns i Sverige idag.

1.2 Försvarsmakten och vindkraftetableringen

Försvarsmakten konsulteras regelmässigt när höga objekt ska byggas och är remissinstans vid i stort sett samtliga ärenden som gäller etablering av kommersiella vindkraftverk. I juni 2010 aviserade Försvarsmakten att den i prövningsprocessen för etablering av vindkraft skulle avstyrka nya vindkraftverk inom en radie av 40 km runt militära flygplatser. Beslutet kom att kraftigt kritiseras dels från politiskt håll, dels från olika aktörer med intresse av miljöfrågor och vindkraftetableringar. Den 4 oktober 2010 beslutade Försvarsmakten om nya riktlinjer vid hantering av inkommande vindkraftsremisser, med individuellt utformade områden, s.k. stoppområden, där Försvarsmakten ansåg att det av flygsäkerhetsskäl inte borde byggas vindkraftverk. Försvarets beslut med bilagor bifogas som Bilaga 1. Sammantaget innebär stoppområdena att Försvarsmakten hävdar hinder för nyetablering av

vindkraftverk inom områden motsvarande ca 10 % av Sveriges landyta eller ca 8 % av Sveriges yta inräknat inlandsvatten.

Kritiken från vindkraftsbranschens sida har fortsatt även efter etableringen av de nya stoppområdena. Kritiken har bl.a. gått ut på att Försvarsmaktens restriktioner förhindrar etablering i de bästa vindlägena, att Försvarsmaktens motivering vid avslag är bristfälliga, att Försvarsmakten inte står fast vid tidigare lämnade besked samt att Försvarsmaktens system lätt borde gå att anpassa till vindkraftverken, men att myndigheten inte lägger resurser på sådana åtgärder.

Den 16 december 2010 (N2010/8039/E) uppdrog Regeringen åt Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) att i samråd med olika myndigheter göra en internationell jämförelse om särskilt flygvapnets verksamhet i olika länder och vindkraftutbyggnaden där, samt att belysa förhållandet i Sverige mellan det civila och det militära flygets verksamhetsförutsättningar ställt i relation till vindkraftutbyggnaden. FOI:s rapport lämnades den 30 november 2011 och finns tillgänglig på FOI:s hemsida.

1.3 Tillämpliga bestämmelser vid avvägning mellan Försvarsmaktens intressen och vindkraftetableringen

Av 2 kap. 1 § andra stycket PBL och 8 kap. 12 § PBL (efter införande av nya PBL, numera 2 kap. 2 § och 9 kap. 31 § nya PBL) framgår att vid planläggning och i ärenden om bygglov ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken (MB) tillämpas. Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energiproduktion ska enligt 3 kap 8 § MB så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt försvårar tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Enligt 3 kap. 9 § MB ska mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. I 3 kap. 10 § MB finns en bestämmelse som anger att om ett område eller del av detta behövs för en anläggning för totalförsvaret ska försvarsintresset ges företräde.

En förutsättning som förtjänar att framhållas är att det givetvis måste konstateras att det överhuvudtaget föreligger en konkurrenssituation mellan försvarsintresset och andra åberopade intressen. I den mån intressena går att förena finns naturligtvis ingen anledning att ge försvarsintresset företräde.

Av förarbetena till miljöbalken (se prop. 1985/86:3 s. 77) framgår att det endast är i vissa fall som markanspråk från totalförsvarets sida har den karaktären att anspråket måste tillgodoses på en viss plats. Många gånger har anspråken inte heller sådan vikt att de i en konkurrenssituation obetingat bör ha försteg framför andra intressen av allmän betydelse. Istället finns starka skäl för att, när ett område är av intresse för flera allmänna ändamål, företräde ges åt det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt.

I 3 kap. 9 § MB ligger i uttrycket ”så långt möjligt” att en avvägning ska göras mellan det skyddade intresset och motstående intressen innefattande hänsynstagande till de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av det skydd nämnda paragraf anger (se prop. 1985/86:3 s. 155 och 168). I första hand är avsikten att ge utrymme för samhällsekonomiska

hänsynstaganden, vilka kan få företräde om det vid en samlad bedömning i enlighet med 3 kap. 1 § MB visas att dessa hänsynstaganden främjar en från allmän synpunkt god hushållning.

Hushållningsbestämmelserna i 3 kap. MB måste tolkas i ljuset av miljöbalkens portalparagraf och det allmänna intresset av att bygga ut vindkraften för att främja en hållbar utveckling (1 kap. 1 § MB). Härvid kan konstateras att produktion och användning av vindkraft bidrar till en minskad användning av fossila energikällor. Vindkraft är en förnybar och ren energikälla och därmed kan vindkraften bidra till miljöbalkens mål om hållbar utveckling samt de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av Sveriges riksdag. Härav följer att främjandet av produktion av förnyelsebara energikällor är viktigt och att det finns ett allmänt intresse att medge utbyggnad av förnyelsebara energikällor. Ianspråktagande av mark för förnyelsebar energi såsom vindkraft måste, i enlighet med vad som angetts ovan, väga tungt vid sådan intresseavvägning enligt 3 kap. 9 och 10 §§ MB.

De områden som så långt möjligt ska skyddas enligt 3 kap. 9 § MB avser endast åtgärder som ”påtagligt” kan motverka totalförsvarets intressen eller enligt andra stycket i 9 § ”påtagligt” kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av anläggningarna. Enligt förarbetena utesluts med uttryckssättet ”påtagligt” bagatellartad påverkan och endast sådana åtgärder åsyftas som kan ha en bestående negativ inverkan på totalförsvarets intressen eller som tillfälligt kan ha en mycket stor negativ inverkan på detsamma (se prop. 1985/86:3 s. 155 och 168).

Rätten för Försvarmakten att ianspråka mark är sålunda inte ovillkorlig utan kräver att Försvarmakten dels kan påvisa en konkurrenssituation, dels att dess intressen påtagligt motverkas, samt slutligen att Försvarmaktens intresse till ianspråktagande väger över motstående intressen. Det förtjänar därvid framhållas att det enligt Eolus uppfattning inte finns och inte heller av Försvarmakten har påvisats att det finns någon konkurrenssituation mellan motstående intressen i de aktuella ärendena.

2. DEN KRITISERADE HANTERINGEN

Eolus har synpunkter på Försvarmaktens agerande vid överklagandet av bygglov och miljötillstånd i ett stort antal ärenden. Följande ärenden lyfts dock fram som särskilda exempel på Försvarmaktens bristfälliga och felaktiga hantering.

2.1 Projekt Lerkaka

2.1.1 Bakgrund

Eolus ansökte den 16 november 2007 om bygglov för uppförande av fem vindkraftverk på fastigheterna Lerkaka 5:3 och 6:2 samt Bjärby 6:1 och 22:1 i Borgholms kommun. Försvarmakten meddelade i yttrande, daterat den 5 februari 2008, att man inte kunde acceptera uppförandet av sökta vindkraftverk på grund av störningar mot Försvarmaktens system. I ett reviderat yttrande daterat den 16 februari 2009 uppgav Försvarmakten emellertid att man efter en fördjupad analys inte längre hade något att erinra mot det aktuella projektet, se Bilaga 2. Den 28 oktober 2009 beviljade Miljö- och byggnadsnämnden i Borgholms kommun bygglov i enlighet med Eolus ansökan, se Bilaga 3.

Den 29 september 2010 inkom dock Försvarsmakten med ett överklagande av de beviljade byggloven, se [Bilaga 4](#). Försvarsmakten yrkade att byggloven skulle upphävas. Till grund för yrkandet anfördes helt kortfattat att de planerade vindkraftverken utgör hinder för Försvarsmaktens verksamhet i form av störningar på radarinformation. Enligt Försvarsmakten var de planerade vindkraftverkens placering inte lämplig med hänsyn till Försvarsmaktens verksamhet. Strax dessförinnan hade Eolus dessutom erhållit ett tredje yttrande avseende vindkraftverken, daterat den 18 augusti 2010, se [Bilaga 5](#), där Försvarsmakten än en gång ändrade sin uppfattning om vindkraftverken. Försvarsmaktens tredje yttrande mottogs alltså nästan ett år efter att bygglov beviljats.

Genom beslut den 16 februari 2011 avslog Länsstyrelsen i Kalmar län Försvarsmaktens överklagande, se [Bilaga 6](#). Länsstyrelsen motivering gick i huvudsak ut på att Miljö- och byggnadsnämnden, vid tidpunkten för sitt beslut, hade fog för att bevilja bygglov.

2.1.2 Eolus kritik

Eolus anser att Försvarsmaktens hantering av ärendet kan klandras på flera punkter. Det beviljade bygglovet måste ses mot bakgrund av det tidigare positiva beskedet från Försvarsmakten, särskilt som det av Försvarsmakten anges ha varit baserat på en ”fördjupad utredning”. Yttrandet hade en klar och entydig innebörd och var, till skillnad mot vissa andra av Försvarsmaktens yttranden, inte begränsat att gälla under viss tid. Såväl Eolus som kommunen måste givetvis kunna förlita sig på ett sådant positivt besked. Att mot denna bakgrund ändra sitt ställningstagande och överklaga bygglovet nästan elva månader efter att det meddelats är synnerligen betänkligt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Etablering av vindkraftverk är förenat med mycket stora kostnader, även i det inledande skedet. Ett överklagande – särskilt ett sådant som inkommer lång tid efter att bygglov meddelats – kan således innebära mycket stora enskilda förluster om beslutet skulle ändras.

Eolus anser vidare att Försvarsmaktens remissvar och överklagande i ärendet varit bristfälliga i så motto att det varit omöjligt för Eolus att förstå och bemöta vilka invändningar Försvarsmakten konkret hade mot de aktuella vindkraftverken. I bilaga 5 anges att ”projektet Lerkaka inte kan accepteras p.g.a. att det skulle medför [sic] alltför stora störningar på radarinformationen”. Själva överklagandet är i sak lika kortfattat, se bilaga 4. Försvarsmakten utvecklade sin inställning i yttrande daterat den 28 december 2010, se [Bilaga 7](#), varvid det angavs att de ”planerade vindkraftverken motverkar påtagligt totalförsvarets intressen genom att utgöra ett hinder för det uppdrag som Sveriges riksdag och regering gett Försvarsmakten”. Ett sådant yttrande är givetvis helt omöjligt att bemöta i sak.

2.2 Projekt Strömmestad/Haddestad

2.2.1 Bakgrund

Eolus erhöll i juni 2009 ett positivt förhandsbesked angående ansökan om bygglov för en grupp om totalt fyra stycken vindkraftverk lika fördelade på fastigheterna Strömmestad 2:1 och Haddestad 4:6 i Mjölby kommun. Till grund för beslutet fanns bl.a. ett positivt yttrande från Försvarsmakten, daterat den 26 mars 2008, se [Bilaga 8](#). Den 12 juli 2010 lämnade Försvarsmakten ett förnyat yttrande, där det angavs att uppförandet av de angivna vindkraftverken inte accepterades, se [Bilaga 9](#). Efter att Eolus kontaktat Försvarsmakten och påpekat att Försvarsmakten använt en felaktig referenspunkt avseende den radie om 40

km som Försvarsmakten hävdade för stoppområdet, lämnade Försvarsmakten den 13 december 2010 ett nytt yttrande, där de två västra vindkraftverken belägna på fastigheten Strömmestad 2:1 godtogs, se Bilaga 10.

Trots Försvarsmaktens negativa remiss beviljade Byggnads- och räddningsnämnden i Mjölby kommun, genom beslut den 13 december 2010 (§ 167), bygglov även för de två vindkraftverken på Haddestad 4:6. Miljönämnden i Mjölby kommun godkände Eolus miljöanmälan genom beslut den 16 december 2010 (§ 128). Försvarsmakten överklagade besluten, varvid Byggnads- och räddningsnämnden avvisade överklagandet som för sent inkommet, se Bilaga 11. Ärendet avseende miljöanmälan ligger för närvarande hos länsstyrelsen.

2.2.2 **Eolus kritik**

Försvarsmakten har även i detta ärende ändrat sin inställning avseende vindkraftverken på ett sätt som Eolus anser otillbörligt. Vad Eolus vill framhålla i detta sammanhang är dock de absurda konsekvenser som Försvarsmaktens stoppområden medför.

Stoppområdet delar den planerade vindkraftsetableringen på mitten. De planerade vindkraftverken på fastigheten Haddestad 4:6 ligger 137 respektive 300 meter innanför stoppområdets gräns. Försvarsmakten ansåg i sitt överklagande att dessa vindkraftverk påtagligt skulle motverka totalförsvarets intressen samt att det aktuella området måste vara hindersfritt för att verksamheten ska kunna bedrivas med bibehållen säkerhet. Avståndet till vindkraftverken på fastigheten Strömmestad 2:1, som alltså ligger utanför stoppområdesgränsen, är dock inte mer än ett par hundra meter och avseende dessa har Försvarsmakten inga invändningar. Den framstår som närmast uppenbart att etableringen av vindkraftverken på fastigheten Haddestad 4:6 inte nämnvärt – och i vart fall inte påtagligt – skulle påverka flygsäkerheten när Försvarsmakten inte har något att erinra mot de två verk av motsvarande storlek som ska uppföras några hundra meter västerut. Eolus anser att kritik kan riktas mot Försvarsmaktens hantering, eftersom det mot bakgrund av de anförda omständigheterna är uppenbart att ingen individuell bedömning har gjorts innan Försvarsmakten beslutat sig för att överklaga beslut om bygglov och beslut enligt miljöanmälan avseende på de två vindkraftverken på fastigheten Haddestad 4:6.

Eolus vill tillägga att finns ligger en fjäderfäfarm i nära anslutning till den aktuella vindkraftetableringen, varför flygning på låg höjd redan av det skälet inte kan ske. Detta framhäver det orimliga i Försvarsmaktens inställning att nyetablering inom stoppområdena under inga omständigheter ska tillåtas.

2.3 **Dalslandsprojekten**

2.3.1 **Bakgrund**

Byggnadsnämnden i Melleruds kommun har på ansökan av Eolus mellan år 2007-2009 beviljat bolaget bygglov för uppförande av vindkraftverk enligt följande.

- Beslut den 17 oktober 2007, § 179, bygglov för ett vindkraftverk på fastigheten Erikstads-Björnebol 1:103. Verket är uppfört.
- Beslut den 17 oktober 2007, § 180, bygglov för ett vindkraftverk på fastigheten Äckerud 6:4. Verket är uppfört.

- Beslut den 19 mars 2008, § 69, bygglov för ett vindkraftverk på fastigheten Fågelbacka 2:1. Verket är uppfört.
- Beslut den 19 mars 2008, § 70, bygglov för ett vindkraftverk på fastigheten Örs Mossebol 1:1. Verket är uppfört.
- Beslut den 16 april 2008, §§ 81 och 82, bygglov för två vindkraftverk på fastigheten Bolstads Prästgård 1:1. Verken är uppförda.
- Beslut den 12 augusti 2009, § 161, bygglov för ett vindkraftverk på Glysbyn 1:37. Verket är uppfört.
- Beslut den 26 maj 2010, § 95, bygglov för två vindkraftverk på Västergården 1:2. Verken var under uppförande vid tidpunkten för Försvarmaktens överklagande och är numera uppförda och tagna i drift.

Försvarmakten har i flera remissyttranden inför bygglovsbesluten uttryckligen angivit att myndigheten inte har haft något att erinra mot uppförandet av aktuella vindkraftverk. Således kan konstateras att Försvarmakten:

- den 3 april 2006 och den 3 januari 2008 (Bilaga 12) har yttrat sig positivt avseende vindkraftverken på fastigheten Bolstads Prästgård 1:1;
- den 20 september 2007 (Bilaga 13) och den 14 oktober 2009 (Bilaga 14) har yttrat sig positivt avseende vindkraftverket på fastigheten Erikstads-Björnebol 1:103 respektive fastigheten Äckerud 6:4;
- den 20 september 2007 och den 11 januari 2010 (Bilaga 15) har yttrat sig positivt avseende vindkraftverket på fastigheten Fågelbacka 2:1 respektive fastigheten Örs Mossebol 1:1;
- den 16 september 2009 har yttrat sig positivt avseende vindkraftverket på fastigheten Glysbyn 1:37 (Bilaga 16); och
- den 8 april 2010 har yttrat sig positivt avseende vindkraftverken på fastigheten Västergården 1:2 (Bilaga 17).

Den 18 oktober 2010 överklagade Försvarmakten samtliga ovan angivna beslut om bygglov för vindkraftverken till länsstyrelsen, se Bilaga 18. Försvarmakten yrkade även ”inhibition” av besluten. Efter att Melleruds kommun först beslutat att avvisa överklagandet som för sent inkommet överklagade Försvarmakten också avvsningsbeslutet till länsstyrelsen, se Bilaga 19, som upphävde avvsningsbeslutet och tog upp överklagandet för prövning i sak.

Länsstyrelsen avslög i beslut daterat den 28 januari 2011 Försvarmaktens överklaganden i sak, se Bilaga 20. Försvarmakten överklagade länsstyrelsens beslut till Förvaltningsrätten i Göteborg, se Bilaga 21, som i beslut den 9 mars 2011 överlämnade målet till regeringen för prövning, se Bilaga 22. Regeringen har i skrivande stund ännu inte fattat beslut i målet.

2.3.2 **Eolus kritik**

Försvarmaktens överklaganden i ovan angivna ärenden är alltså föremål för regeringens prövning. Eolus inser givetvis att JO inte kommer att anlägga några synpunkter på sakprövningen i ärendena, dvs. hur avvägningen mellan de av Försvarmakten angivna skälen för ändring av besluten och de motstående intressen som åberopats av Eolus ska

falla ut. Eolus anser dock att det finns grund för att kritisera Försvarsmakten dels för dess beslut att överklaga de angivna besluten, dels för det sätt som myndigheten bedrivit processen.

2.3.2.1 Att överklaga bygglovsbeslut för verk som redan är uppförda

Projektering och uppförande av vindkraftverk är förenat med mycket stora kostnader. Det kan härvid noteras att de aktuella sju vindkraftverken som redan uppförts vid tidpunkten för Försvarsmaktens överklagande motsvarar en investering som sammanlagt överstiger 200 000 000 kronor. Sådana investeringar kan rimligtvis inte vara förenade med risken att ett tidigare positivt besked från en statlig myndighet med bindande verkan kan ändras på sätt som Försvarsmakten nu försöker göra. Härvid ska även noteras att Försvarsmakten inte vid något tillfälle har framfört synpunkter eller på annat sätt kommenterat de bygglov som har beviljats av Melleruds kommun för uppförande av de aktuella verken. Inte heller har de aktuella verken kommenterats av Försvarsmakten efter att de har uppförts eller efter att de har införts i den nationella flyghinderdatabasen.

Att Försvarsmakten mer än fyra år senare än det första positiva remissvaret har ändrat inställning till vindkraftverkens lokalisering och nu begär att vindkraftverken inte ska tillåtas är mycket betänkligt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Särskilt anmärkningsvärt är detta mot bakgrund av att Eolus har uppfört och tagit merparten av de aktuella vindkraftverken i bruk, vilket Försvarsmakten bort ha varit väl medveten om.

Försvarsmakten har i sitt överklagande av länsstyrelsens beslut hänvisat till sitt beslut om stoppområden av den 4 oktober 2010. Eolus vill dock framhålla att dessa interna riktlinjer rörande stoppområdena är avsedda att säkerställa att uppförande av *nya vindkraftverk* inte påtagligt kan försvåra tillkomsten av eller utnyttjandet av aktuell anläggning. Försvarsmakten anger i stoppområdesbeslutet att "[i] de områden inom vilka Försvarsmakten hädanefter avser motsätta sig etablering av nya vindkraftverk finns på några platser redan sådana verk etablerade. I de fall där bygglov och eller miljötillstånd har beviljats på grundval av ett korrekt och fullständigt beslutsunderlag med beaktande av totalförsvarets intressen har Försvarsmakten inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder." Som angivits ovan var samtliga vindkraftverk som Eolus sökt bygglov för redan uppförda eller under uppförande vid tidpunkten för Försvarsmaktens överklagande. Vid telefonkontakt med Försvarsmaktens ombud föreföll det inte som att Försvarsmakten hade beaktat denna omständighet när aktuellt överklagande gjordes, men oaktat detta var Försvarsmakten ovillig att diskutera hanteringen av ärendet.

Vidare vill Eolus framhålla att det inom stoppområdet för Såtenäs, som är aktuellt i detta fall, redan finns 131 vindkraftverk uppförda; samtliga uppförda med tillstånd och lov och Försvarsmakten har inte, såvitt känt, vid något tillfälle framfört synpunkter på att de etablerade vindkraftverken i närområdet skulle utgöra påtagliga hinder för Försvarsmaktens möjligheter att utöva sin verksamhet.

Med hänsyn således till (i) att Försvarsmakten lämnat positiva remissvar avseende samtliga vindkraftverk, (ii) att Försvarsmakten inte motsatt sig vindkraftverken på något sätt innan bygglovsbesluten meddelats, (iii) att samtliga vindkraftverk redan uppförts eller påbörjats att uppföras vid tidpunkten för Försvarsmaktens överklagande, (iv) de stora enskilda förlusterna som riskeras om byggloven upphävs på grund av Försvarsmaktens beslut att överklaga, samt (v) att överklagandena ingavs i strid med vad som angivits i

stoppområdesbeslutet att inte angripa redan etablerade verk, anser Eolus att överklagandena bör kritiserar som i vart fall olämpliga.

2.3.2.2 Försvarsmaktens bristfälliga motivering av överklagandet m.m.

Som också länsstyrelsen påpekar i sitt beslut i ärendet, har Försvarsmakten utformat sina överklaganden på ett sätt som gör det mycket svårt för motparten att bemöta dem. Försvarsmakten har överhuvudtaget inte argumenterat för på vilket sätt vart och ett av vindkraftverken står i konflikt med myndighetens verksamhet. Som länsstyrelsen också anger måste högre krav än så ställas på en stor central förvaltningsmyndighet som Försvarsmakten.

Försvarsmakten har i sitt överklagande av länsstyrelsen beslut endast på ett mycket knapphändigt sätt utvecklat skälen för sitt överklagande. Enligt Eolus uppfattning är det alltfjänt mycket svårt att bemöta Försvarsmaktens grunder. Än mer anmärkningsvärt är enligt Eolus uppfattning att Försvarsmakten i sitt överklagande kritiserar länsstyrelsens beslut på ett sätt som ger intryck av att Försvarsmakten anser att länsstyrelsen överhuvudtaget inte bort ifrågasätta Försvarsmaktens uppfattning i målet. Försvarsmakten skriver uttryckligen (s. 3 i bilaga 21) att det inte ankommer på länsstyrelsen att ifrågasätta eller frågå [Försvarsmaktens] bedömning. Försvarsmakten anger därefter att det är myndighetens uppfattning att det inte är Försvarsmaktens uppgift att inom ramen för den rättsliga processen styrka riksintressets tyngd.

Eolus erfarenhet är att den här uttryckta uppfattningen har genomsyrat Försvarsmaktens hantering av i stort sett samtliga vindkraftsärenden där Försvarsmakten överklagat bygglovsbeslut eller miljötillstånd (jfr ovan under Eolus kritik). Försvarsmakten är vidare generellt ovillig att i sak argumentera för (i) på vilket sätt vindkraftverken är oförenliga med Försvarsmaktens intressen, (ii) hur dess intressen påtagligt motverkas eller (iii) på vilket sätt Försvarsmaktens intressen överväger motstående intressen. Som framgår av vad som har angivits ovan är det Eolus uppfattning att det överhuvudtaget inte finns några motstående intressen såvitt gäller de aktuella ärendena.

Eolus delar oaktat ovanstående inte Försvarsmaktens uppfattning att myndigheten genom ett mer eller mindre blankt påstående om att det föreligger ett försvarsintresse kan slå undan samtliga övriga intressen oavsett hur väl underbyggda dessa är. Eolus önskar därför att JO med utgångspunkt i Försvarsmaktens hantering av detta ärende uttalar sig i frågan om (i) vilka krav som kan ställas på Försvarsmakten att motivera sina överklaganden på sätt som ger motparten möjlighet att bemöta dem samt (ii) om Försvarsmakten, i enlighet med den av myndigheten angivna uppfattningen, inte behöver styrka tyngden av de intressen som myndigheten hävdar i processen.

2.4 Projekt Knuts kulle

2.4.1 Bakgrund

Eolus ansökte om bygglov för uppförande av tre vindkraftverk på fastigheterna Gynnås 2:3, 3:4 och 3:6 i Gnosjö kommun. Försvarsmaktens remissyttrande inhämtades och myndigheten hade i yttrandet daterat den 22 september 2008 inget att erinra mot uppförandet av verken, se Bilaga 23. Yttrandet uppgavs gälla i två år. Miljö- och byggnämnden i Gnosjö kommun beslutade den 24 mars 2009 (§§ 57-59) att bevilja

bygglov för uppförande av vindkraftverken i enlighet med Eolus ansökan. Byggloven överklagades till länsstyrelsen av ett antal grannar. Länsstyrelsen avslog dock överlagandena i beslut den 22 mars 2010, se Bilaga 24. Målet togs vidare till förvaltningsrätten, som även den avslog överlagandena.

Försvarsmakten överklagade de angivna bygglovsbesluten genom en skrivelse daterad den 11 oktober 2011, se Bilaga 25, och yrkade att länsstyrelsen skulle upphäva byggloven. Grunden för yrkandet var att de planerade verken var placerade inom Hagshults flygplats MSA-yta (Minimum Safe Altitude) och att verken inte fick vara högre än 20 meter för att verksamheten på flygplatsen skulle ska kunna bedrivas med bibehållen flygsäkerhet.

I beslut daterat den 26 oktober 2011 fann Samhällsbyggnadsnämnden i Gnosjö kommun att Försvarsmaktens överklagande inkommit för sent och avvisade detsamma, se Bilaga 26. Av nämndens sammanträdesprotokoll framgår bl.a. följande. I samband med Försvarsmaktens stoppområdesbeslut begärde myndigheten den 17 november 2010 att Gnosjö kommun skulle lämna uppgifter om vindkraftverk inom kommunen. De aktuella bygglovsbesluten med tillhörande ansökningshandlingar skickades med anledning härav den 7 december 2010 till Försvarsmakten med mottagningsbevis. Mottagningsbeviset med underskrift inkom till kommunen några dagar senare. Den 6 oktober 2011, alltså nästan ett år senare, begärde dock Försvarsmakten på nytt att bli delgivna handlingarna, vilka samma dag översändes av kommunen per e-post.

Eolus hade dock redan innan Försvarsmaktens överklagande, i september 2011, vänt sig till Försvarsmakten för att få förnyat besked angående försvarets inställning till de aktuella vindkraftsverken. Anledning härtill var att den tvååriga tid som Försvarsmakten angett i sitt ursprungliga remissvar hade löpt ut och att förvaltningsrätten i sin handläggning av ärendet hade efterfrågat ett förnyat yttrande. Den 7 november 2011, dvs. mindre än två veckor efter att Försvarsmakten överklagat de aktuella bygglovsbesluten, erhöll Eolus svar på sin förfrågan till Försvarsmakten, se Bilaga 27. Försvarsmaktens besked härvid var att myndigheten, med hänsyn till Hagshults övningsflygplats MSA-yta kunde acceptera vindkraftverk med höjder mellan 215-245 m på de aktuella positionerna, vilket ger utrymme för betydligt större vindkraftverk än de Eolus erhållit tillstånd för.

Samma slutsats, att MSA-ytan kring Hagshults övningsflygplats inte på något sätt medför hinder för etablering av de aktuella vindkraftverken, drogs av konsulten Stefan Engström, som på Eolus uppdrag utredde betydelsen av den av Försvarsmakten i sitt överklagande anförda grunden, se Bilaga 28.

2.4.2 Eolus kritik

Försvarsmakten har på ett förhastat och ogrundat sätt överklagat de angivna bygglovsbesluten. Försvarsmaktens agerande har inneburit skada för Eolus, som återigen tvingats anlita juridisk expertis att biträda vid hanteringen av överklagandet. Överklagandet har även inneburit konsultkostnader för Eolus som anlitat en utomstående expert för att förbereda bemötandet av Försvarsmaktens grunder för överklagandet.

Hanteringen har brustit på följande sätt. (i) Försvarsmakten har beslutat att överklaga bygglovsbesluten trots att man tidigare lämnat en positiv remiss till de aktuella vindkraftverken. Det är i detta sammanhang särskilt anmärkningsvärt, eftersom de aktuella vindkraftverken inte kommer att ligga inom Försvarsmaktens stoppområden och det därför inte funnits någon anledning för handläggande tjänsteman att utgå ifrån att det funnits skäl

att ompröva det tidigare ställningstagandet. (ii) Försvarsmakten har ingett överklagandet trots att man delgivits besluten med mottagningsbevis närmare ett år tidigare och därmed bort inse att överklagandet skulle komma att avvisas. (iii) Försvarsmakten har åberopat en grund för överklagandet som varit uppenbart felaktig. (iv) Försvarsmakten har inför överklagandet av allt att döma inte rådgjort med sin egen expertis, varför Eolus i nära anslutning till överklagandet kommit att erhålla precis motsatt besked om vindkraftsverkens tillåtlighet från en annan avdelning inom Försvarsmakten.

3. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

Försvarsmakten är en förvaltningsmyndighet och är bunden av Regeringsformens krav att i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet. Eolus anser att Försvarsmaktens hantering i ovan angivna ärenden kan kritiseras för att vara bristfällig, slarvig, inkonsekvent, motsägelsefull samt baserad på ett undermåligt underlag. Handläggningen kan därmed varken anses uppfylla kraven på saklighet eller opartiskhet.

Etablering av vindkraftverk är av mycket stort intresse, såväl för Sveriges energiförsörjning i stort som för Sveriges miljö- och klimatarbete. Därtill kommer alla de bolag, enskilda näringsidkare och privatpersoner som har ekonomiska intressen i etableringen. Försvarsmaktens hantering av vindkraftfrågor har inneburit och innebär alltjämt en stor osäkerhet bland aktörerna på vindkraftsmarknaden och medför eller riskerar att medföra stora kostnader för dessa. Stora krav kan således ställas på Försvarsmaktens handläggning. Det är Eolus bestämda uppfattning att Försvarsmakten – i de ärenden som redovisats här, men även i ett stort antal andra ärenden – inte levtt upp till dessa krav.

Med beaktande av vad som anförts hemställer Eolus således att JO ska utreda om Försvarsmaktens handläggning i ovan angivna ärenden har uppfyllt de krav som kan ställas på hanteringen med hänsyn till tillämpliga lagar, regler och praxis.

Som

ovan

Gustaf Ekberg

Bilageförteckning, se nästa sida

Bilagor:

- Bilaga 1 Försvarsmaktens beslut den 4 oktober 2010 angående stoppområden inklusive bilagor
- Bilaga 2 Försvarsmaktens yttrande den 16 februari 2009
- Bilaga 3 Miljö- och Byggnadsnämndens beslut den 28 oktober 2009 om bygglov
- Bilaga 4 Försvarsmaktens överklagande daterat den 29 september 2010
- Bilaga 5 Försvarsmaktens yttrande den 18 augusti 2010
- Bilaga 6 Länsstyrelsen i Kalmar läns beslut den 16 februari 2011
- Bilaga 7 Försvarsmaktens yttrande den 28 december 2010
- Bilaga 8 Försvarsmaktens yttrande den 26 mars 2008
- Bilaga 9 Försvarsmaktens yttrande den 12 juli 2010
- Bilaga 10 Försvarsmaktens yttrande den 13 december 2010
- Bilaga 11 Byggnads- och räddningsnämndens beslut den 31 januari 2011
- Bilaga 12 Försvarsmaktens yttrande den 3 januari 2008
- Bilaga 13 Försvarsmaktens yttrande den 20 september 2007
- Bilaga 14 Försvarsmaktens yttrande den 14 oktober 2009
- Bilaga 15 Försvarsmaktens yttrande den 11 januari 2010
- Bilaga 16 Försvarsmaktens yttrande den 16 september 2009
- Bilaga 17 Försvarsmaktens yttrande den 8 april 2010
- Bilaga 18 Försvarsmaktens överklagande den 18 oktober 2010
- Bilaga 19 Försvarsmaktens överklagande den 30 november 2010
- Bilaga 20 Länsstyrelsen i Västra Götalands beslut den 28 januari 2011
- Bilaga 21 Försvarsmaktens överklagande den 28 januari 2011
- Bilaga 22 Förvaltningsrätten i Göteborgs beslut den 9 mars 2011
- Bilaga 23 Försvarsmaktens yttrande den 22 september 2008
- Bilaga 24 Länsstyrelsen i Jönköpings läns beslut den 22 mars 2010
- Bilaga 25 Försvarsmaktens överklagande den 11 oktober 2011
- Bilaga 26 Samhällsbyggnadsnämndens beslut den 26 oktober 2011
- Bilaga 27 Försvarsmaktens yttrande den 7 november 2011
- Bilaga 28 Konsultrapport den 30 oktober 2010